

مهلا یاسین توپراک

۱۹۰۶-۱۹۹۴

بهره‌مفکر و وهرگیران :
/ عمران عیسا حبیب

ژیانا هه‌قزینیئ :

سهیدا هیشتا قوتابی بوو ژيانا هه‌قزینیئ ل گهل زمینه‌با کچا ئیبراهیمی پیکهینا، د ئه‌قن هه‌قزینیئیدا خودئ سئ زارۆکین کۆر ب رزقی ئه‌وان کر: سه‌لامه‌دین، هادی وعه‌دنن. هه‌قزینیئا ئه‌وی یا دووین ل گهل نه‌فیا شیخ محمد سه‌لیم هیزان، کچا شیخ مووسا، خاتینا ریحانئ پیکهینا، ئه‌قن هه‌قزینیئ گه‌له‌ک فه‌نه‌کیشا و پشتی دوو سالا خاتینا ریحان چوو بهر دلۆفانیئا خودئ، پشتی هه‌قزینیئا ئه‌وی چوو بهر دلۆفانیئا خودئ، ژيانا هه‌قزینیئ ل گهل کچا مه‌لا یووسفی، خاتینا یاسه‌مین پیکهینا.

،، دیرۆکا مه کوردان یا پره ژ زانایان به‌ئ جه‌ئ داخپه هه‌تا نه‌و ل دويف ئه‌وی ئاستئ پیدئى نه هاتینه نیاسین.،،

دیرۆکا مه کوردان یا پره ژ زانایان، به‌ئ جه‌ئ داخپه هه‌تا نه‌و ل دويف ئه‌وی ئاستئ پیدئى نه هاتینه نیاسین. من قیبا ئیک ژ مه‌زنه زانایین مه بدهمه نیاسین، ئه‌و ژى سه‌یدا (مه‌لا یاسین توپراک) له، باومرم زۆریه‌یا مه هه‌تا نه‌و ئه‌قی سه‌یدایی نانیاسن، من ژى ئه‌دقیئا د ئه‌قن گۆتارا خۆدا سه‌یدای ب شوهیه‌ک کورت ژ بو هه‌وه بدهمه نیاسین کا سه‌یدا مه‌لا یاسین کییه و کهنگی ژ دایک بوویه و کهنگی وده‌گرکیه و ل ده‌ف کئ خواندییه و کهنگی ده‌ستویری وده‌گرکیه، چ به‌ره‌م هه‌یه.

ژیانامه :

سه‌یدا ل سالا (۱۹۰۶) زاینی ل گوندئ خه‌رزیکا گریدای باژیری ئامه‌دئ ل باکووری کوردستانئ هاتییه سه‌ر دونیایئ، کۆری مه‌لا دهرۆشییه، ب کهسک زانا ده‌اته نیاسین، نافع دایکا ئه‌وی شه‌مسرخانه، دوو بوچوون بو بنیاتی وان یه هه‌ین :
ئیک : ئه‌سلئ خو خه‌لک شامیه.
دوو : ژ لایئ بابیقه دگه‌هیته موحیه‌دین ئه‌لعه‌ره‌بی، بنیاتی و ب دروستی نه‌هاتییه زانین و سه‌یدای ب خو ژى نه‌قیایه دناف خه‌لکیدا هوسا به‌یته نیاسین.

وهغهرکرن :

سهیدای ل می کانونا دووی ل سالا (۱۹۹۴)ی زاینی ل سهنته ری نامه دی ل مالا فواد توپراک ل دهمی سپیدی بهری روزهلانتی چوو بهر دلوقانیا خودی.

کەسایهتیا ئهدهبی :

ئهم دشین بیژین کەسایهتیا سهیدای یا ئهدهبی بابهتهکی گرنه، زاینهکا باش د ئهدهبیاتیدا ههبوو ههروهسا ئهو گریدی ب شاعیرین ژبهری خۆقه بوو، د ناڤا ههلبهستین ئهویدا ئیک پهیف یان ژی رسته یا بی پۆل، بی کار، بی پامان نهبوو. سهیدای د ههلبهستین خۆدا پهیفین بهیز و پیری پامان ب شیوهیهکی جوان و ریکویک نفیسینه.

ل دهستیپکا پهرتووکا خۆیا ب ناڤ (روض الحیاة- کشف النقاب) ب فی رهنگی بهحسا سالوخهتین خودایع مهزن دکهت :

ههچی ئابک بهحر و چههم کانیا

د گهل ئابک باران و بهرفا چیا

بن تهف حبر ئهو میاهک غهدهق

و نهطباک ئهرد و سهما بن وهرهق

و هم بن نهبات و شهجر تهف قهلم

مهلهک جن و ئینسان بکن تهف رهقم

نکان عهد بکن بو ته نهوسافک قهنج

وهلهو کو بکیشن ههمی تعب و رهنج

کەسایهتیا وی یا زانستی :

هیشتا ژییع مهلا یاسینی (۶) سال بوو، بابخ ئهوی چوو بهر دلوقانیا خودی ژ بهری بابخ وی بمریت وهسیهت ل دایکا ئهوی کر کو مهلا یاسینی بدهته بهر خواندن، دایکا ئهوی ژی هنارته دهف خالین ئهوی ل گوندی، ل دۆر هندهک بۆچوونا دبیزن کو هنارته دهف مهلا سالخی و ل دهف ئهوی خواند، سهیدا د مهدرهسیدا قوتابیهکی ههزمیرهک و تیگههستی بوو، سهیدا مهلا یاسین وهکی ههمی مهلا یین کوردان دهرستین وهکی (نهحو، تهفسیر، فیقه، سیرهت، ههدیس، مهنتق) خواندینه.

د ۲۱ سالین خوه یین خواندنیدا مهلا یاسینی ب تنه ل دهف سئ سهیدایا یه خواندی :

ل دهف مهلا سالخی (قورئان و مهولوودنامه و عهقیده) یخ خواندی، ل دهف مهلا ئیبراهیمی- بهلئ کیم دهرس ل دهف خواندینه- و ل دهف مهلا یهحیای، و پتریا خواندنا خوه ل دهف ئهقی مهلای خواندیه، دهستویری ل سالا ۱۹۳۳-ی زاینی ل گوندی فیرهاندی گریدی قهزا سلیمان ل نامه دی، ل دهف مهلا یهحیای و مرگرتیه.

ناسناقین وی یین زانستی :

سهیدای (۵۰) سالان وانه یین گۆتینه قوتابیین خۆ. نیزیکی ۱۰۰ قوتابیا ههبوون، دهستویری دایه (۱۰۰) قوتابیین خۆ، سهیدا دناڤا قوتابیین خۆدا ب سخ ناسناڤان دهاته نیاسین :

ئیک : سهروکی زانایان.

دوو : چیا یین زانین.

سئ : دهریا زانین.

۹۹ ئەم دشیڤن بیژین کهسایه تییا سیدای یا
ئەدەبی بابەتە کۆ گرنگە زانینەکا باش
د ئەدەبیاتیادا هەبوو هەر وەسا ئەو
گرێدای ب شاعیرین ژبەری خۆڤه بوو.

نانکو : ئەگەر ئاڤا دەریا، چەم، کان، بەفر، باران
و چیایان هەمی پێکڤه ببنە حوبر، ئەرد و ئەسمان ب هەمی
قاتین خۆڤه ببنە لایەر، دار و بار ژێ هەمی بین پینۆس، فریشتە
و جن و مرقۆف هەمی پێکڤه بین و هەولبەدە وە سفا خودایێ
مەزن بکەن، سەرپرای هەمی زەحمەتا ئەوان ژێ، ئێ دیسان قەت
نەشێن ب دوروستی وەسفا خودایێ مەزن بکەن.

عَرَدَ كَرَجِهِ قَسَمَ حَبْرِيَّةٍ
لَوَيْنَ رُكْنُطُو آدَايِ سَلِيمَا
مَعْدِي نَسْرِي رُكْنِ آدِي
يَسْطُو آدَايِ صَفْتِ سُنْدِي
يَعْمِرَا مَلِكُو آو نَا دِرِنَ
بَعْدَ مَعَانِ كُو يَا كُو مَعِي
بِنَقَشِ مَرْتِي لِبَا سِنِ نَفِي
لَا تَسْلُوبِ حَالِي دَرِ كَلِمِ حَبْرِي
نَه سَمَلَانِي سُو رَمَطَايِ كَسِي
بِهَذَا أَوْ نَه حَبْرِي أَوْ نَا ظَا حَبْرِي

دەستڤیسا
پەرتووکا ئەوی یا
بنافەن (روض الحیاة
- کشف النقاب).

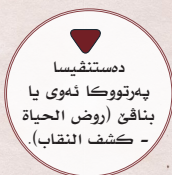
نانکو : (ئەوی موخەمەد بیژە : ئەگەر دەریا ببنە حوبر
بۆ پەیف و سالوختێن خودایێ من- پێ بێنە نقیسی- دێ ئاڤا
دەریایان ب دویماهی هیت بەری پەیفین خودایێ مەزن ب دویماهی
بین، ئەگەر هندی ئەوان ژێ بێنە سەر هەر دێ ب دویماهی هین
و پەیفین خودایێ مەزن ب دویماهی ناھین).

هەر وەکی خودایێ مەزن ب خۆ د سورمەتا (ئەلکەهف
ئایەتا ۱۰۹) دا دەما بەحس ل سالوخت و نیشانین خۆ دکەت
هوسا کەرەم دکەت :

(قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مَدَادًا لَكَلَّمْتُ رَبِّي لَنفَذَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ تَنْفَذَ
كَلِمَتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا)

هَبِّي أَبْحَرُ بِهِمْ كَأَنْبِيَا
بَيْنَ نَفْسِ حَبْرِيَّةٍ مِيَا عَدِي
وَصَعِبَ مِنْ نَبَاتٍ وَشَجَرَةٍ قَلَمٍ
كُنَّا عَدِي بَيْنَ بُوْنَةِ أَوْصَافِ نَجْ
دَعْوَابِ بَابِلَ نُو بَرِّ غَا حَبِيَا
وَأَطْبَاقِ أَرْضِ سَلْمَا بِنِ وَرَقِ
مَلَكِيْنِ وَانْسَانِ بَيْنَ نَفْسِ رَمَقِ
وَلَوْ كُنَّا بِمِثْلِهِ مَدَدًا رَبِّي

دەستڤیسا
پەرتووکا ئەوی یا
بنافەن (روض الحیاة
- کشف النقاب).

بهرهم :

• روض الحیاة - كشف النقاب :

ټهف پهرتووكه پيكدهيټ ژ ۲۴۹ لاپهرا و ۲۶ بابتهان، ټهفه ل دويډ داخوازييا هاتييه نقيسن، پهرتووك گريداييه ب بابتهتخ بههشت و جهنهميټه ، ههروسا گرنكييهكا زور دايه بابتهتخ رموشتي. ټهف پهتوكه ل سهه قورټانخ و سنهتخ هاتييه نقيسين و ب شيوازهكي ټهدهبي يخ جوان هاتييه نقيسين، پهرتووك ههه ب زمانخ كوردي هاتييه نقيسين.

• تهفسير :

سهيداى ب تنخ تهفسيرا نايهتا (قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ) گوهدارييا خودئ و پيغهمههري ټهوى بكن- يا كرى. ب تنخ مههم ژئ ټهويوو كو بانگهوازيهكخ بو ټههلى علمى بكهت و سهيداى ټهف پهرتووكه ب زمانخ ههههبي نقيسييه.

• عهقيدا ئيمانئ يا ئيكنئ :

سهيداى ټهف بهههممخ خو ژ بو زاروكين كوردان يخ نقيسى، ټهوى ب شيوازهكخ كورت و ب ساناهى نقيسييه دا كو زوى بهيټه خواند و ژبهركرن، سهيداى ټهف پهرتووكه ژى ب زمانخ كوردي نقيسييه.

• ديوان :

سهيداى د ديوانا خوډا بهحس ل گهلهك بابتهان يا كرى، بهلى ههه گرنكى يا دايه بابتهكخ، ټهوى چهزئيكرا خودئ و پيغهمههري ټهوى بوو(س.خ) سهيداى ديوانا خو ب كوردي و ههههبي نقيسييه.

• تهجويد :

ژبهه كو سهيداى گهلهك گرنكى ددا قورټانخ، ټهوى ټهف بهههمه ب شيوازهكخ جوان و ريكوپيټك چيكرهه داكو بهيټه خواندن، ژ بهه هنديئ ټهوى ټهف پهرتووكه يا نقيسى.

كَلِمَاتُ دِكْرِكَ مَعَهُ فِي مَائِي كَوْنَم
 رَبُّو وِيرَه اَصْلِن رِقْمَرُو عَدَم
 بَكِي تُو دِكْل مَه وِي مَائِي كُو تُو
 رَبُّو وِيرَه اَصْلِي رِعْفَرَان تُو
 زِفْرَقَانِ اعْظَم مَه جِرْبُو اَمَل
 كُو صُرْكْس لِسْرَا كِلَا وِي عَمَل
 نِحَالِه عِبْدِيَه جِرْمُو نَدَم
 رَبُّو شَان تَه مَوْلَائِي عَفْو كَرَم
 مَنَاسِب رَّبُّو نَقِص عِبْدَا خَطَا
 اَللّٰهُ تَه حَاجَت نُهْنِي يَا تَوَاب
 كُو دِيْنِي لِسْرَمَه بِحْرَا عَذَاب
 وَاكُن مَه حَاجَاتِ بِي حِدِصْنَه
 رِعْفَوَاتَه رَه چَار دَوَاعِي عِنَه
 مَحَبِّي رِعْفَوْرَه صِرْوَقْتُو اَنْ
 رِقْمَرَاتَه رَه غِيْر ذَنْبَا تَنَه
 دِكْل كُو غُنِي تُو رِتْعَنِيْب قَوْل
 وَاكُلْ شَفْعَاتَا بِر لَاهِل اِيْمَان
 رِجَامَه كُو بَك مَنْدَرِيْس رِت دِيْجَار
 دِكْل نُوْر اِيْمَان كُو دِل كَر قَبُوْل
 كُو تَابَا مَوْزَا كَرَم عَفْو عَام
 نَبِي رِبْرَه كَمُو اَنْدَر اِعْتِبَار
 اَللّٰهُ يَحْتَفِ بِنِي فَاطِمَه
 رِكْمِيْسِي بِخِيْر حَسَن خَاتِمَه
 وَبَلِّغْ صَلَاتِيْ وَآزَكِي السَّلَام
 لِرُوْحِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَام
 وَاَلِ وَالصَّحْبِ وَالْمَعْتَمِرِ
 بِرْ يَا قِيَم مَرْجِس تَشْفِي